

YEVGENİ ZAMYATİN

ÇEVİRİ: EYÜP KARAKUŞ

ROMAN

YEVGENİ ZAMYATİN
BİZ

Can Modern

Biz, Yevgeni Zamyatin

Rusça aslından çeviren: Eyüp Karakuş

Мы

İlk baskı: 1924

Bu çeviride kaynak alınan baskı: ЭКСМО, 2021

© 2023, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Kasım 2023, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 5000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Editör: Müge Karahan

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Cevizlik Mah. Hüsreviye Sk. Erşen İş Hanı No:15 Kat:3-38

Bakırköy-İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-6194-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

YEVGENİ ZAMYATİN
BİZ

ROMAN

Rusça aslından çeviren

Eyüp Karakuş

♥can

YEVGENİ ZAMYATİN, 1 Şubat 1884'te Rusya'nın Lebedian şehrinde doğdu. Babası Ortodoks rahibi ve okul müdürü, annesi müzisyendi. 1902'den 1908'e kadar St. Petersburg'da gemi mühendisliği okudu ve bu sırada Bolşeviklere katıldı. 1905 Rus Devrimi sırasında tutuklanıp sürgüne gönderildi, eğitimini tamamlamak için 1906'da Finlandiya'ya taşındı. Daha sonra yeniden Rusya'ya döndüğünde romanlar yazmaya başladı. 1911'de ikinci kez tutuklandı ve tekrar sürgüne gönderildi, 1913'te affedildi. 1913'te küçük bir Rus kasabasındaki hayatı hicveden *Ujezdnoje*'yle (Bir Taşra Masalı) ün kazandı. Ertesi yıl, *Na Kulichkakh* (Dünyanın Bir Ucunda) öyküsünde orduya iftira atmaktan yargılandı fakat çeşitli sosyalist gazetelere makaleler yazmaya devam etti. En iddialı eseri *Biz*'i 1920'de yazdı ancak roman Sovyetler Birliği'nde 1988'e kadar yayımlanmadı. 1931'de Gorki'nin aracı olmasıyla Stalin tarafından kendisine Rusya'dan ayrılma izni verildi. Eşiyle birlikte Paris'e yerleşti ve 10 Mart 1937'de burada yoksulluk içinde öldü.

EYÜP KARAKUŞ, 1963'te Mersin'de doğdu. Ankara Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü ve ardından Moskova Puşkin Enstitüsü'nde eğitimini tamamladıktan sonra iş hayatını 1990-2000 yılları arasında Rusya'da sürdürdü. Halen Mersin Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmakta ve çeviriler yapmaktadır. Edebiyat ve çeviri dışında fotoğrafla ilgilenmektedir.

1. Not

Özet:

DUYURU. BİLGE YOL. ŞİİR.

Bugünkü *Devlet Gazetesi'*ndeki haberi –olduğu gibi– aktarıyorum buraya:

İNTEGRAL'in yapımı 120 gün sonra tamamlanmış olacaktır. İlk *İNTEGRAL*'in uzaya fırlatılacağı o büyük ve tarihî gün çok yakındır. Bundan bin yıl önce kahraman atalarımız bütün güçlerini gösterip bütün dünyayı Tek Devlet hâkimiyeti altına almışlardı. Bugün ise sizleri, camla kaplı, elektrikli ve alev soluyan *İNTEGRAL* yardımıyla evrenin sonsuz denklemini bütünleştirmek gibi daha şerefli bir görev bekliyor. Sizleri bekleyen en büyük görev başka gezegenlerde yaşayan –ve muhtemelen adına özgürlük denen o ilkeği sürdüren– meçhul oluşumları aklın koruyucu kanatları altına almaktır. Onlara matematiksel mükemmellikte, kusursuz bir mutluluk getirdiğimizi anlamamaları durumunda yapmamız gereken şey onları bu mutluluğa zorlamak olacaktır. Ancak silahtan önce sözle ikna etmeyi deneyeceğiz.

Velinimetimiz adına Tek Devlet'in bütün Numaralarının dikkatine:

Bu işi yapabileceğini hisseden herkes Tek Devletimizin yüceliği ve mükemmelliği üzerine özlü sözler, şi-

irler, bildiriler, methiyeler ya da benzer başka eserler kaleme alacaktır.

Bu eserler, *İNTEGRAL*'in uzaya götüreceği ilk malzemeler olacaktır.

Yaşasın Tek Devlet, yaşasın Numaralar, yaşasın Vellinimetimiz!

Bu satırları yazarken şunları hissediyorum: Yanaklarım alev alev yanıyor. Evet, ne de olsa evrenin o muazzam denklemi entegre edilecek! Evet, o yabancı eğri alınıp sonunda teğetsellikle –sonuçsuzlukla– doğrultulacak ve mutlak düz bir çizgi haline getirilecek. Çünkü Tek Devlet'in yolu düz bir çizgidir. O çizgi yücedir, ilahidir, mutlaktır ve bilgedir, çizgilerin en bilgece olanıdır.

Ben D-503. *İNTEGRAL*'in başmühendisiyim ve Tek Devletimizin matematikçilerinden yalnızca biriyim. Kalemim sayılara alışkındır; ahenk ve uyaklardan oluşan melodiler yaratmaya yatkın değildir. Sadece gördüğümü ve düşündüğümü kaydederim. Daha doğrusu bizim ne düşündüğümüzü... (Evet, gerçekten de öyle, “biz”... O halde tuttuğum bu notların başlığı da varsın “BİZ” olsun!) Şu da var; bu notlar bizim yaşamımızın, Tek Devletimizin matematiksel mükemmellikteki hayatının bir türevi olacağına göre, sırf bu nedenle, ben istesem de istemesem de yazdıklarım sonunda bir “şiiir” niteliği taşımayacak mı? Elbette taşıyacaktır! Bunu biliyor ve buna inanıyorum!

Bu satırları yazarken şunları hissediyorum: Yanaklarım alev alev yanıyor. Bu duygu sanırım içinde henüz gözleri açılmamış mini minnacık, yeni bir insanın kalp atışlarını ilk kez işiten bir kadının hissettiklerine benziyor. Şu anda bunları yazan kişi hem ben hem de ben değil gibi. Aylar boyunca kanımla, özsuyumla beslemem

gerekecek onu. Sonunda da sancılarla içimden söküp atacak ve Tek Devlet'in ayakları dibine bırakacağım.

Ama buna hazırım. Hepimiz gibi –ya da hemen hemen hepimiz gibi– ben de hazırım. Evet, hazırım!

2. Not

Özet:

BALE. KARELER ARMONİSİ. X.

Bahar. Rüzgâr Yeşil Duvar'ın gerisinde uzanan yabani, görünmez ovalardan kimi çiçeklerin sarı bal polenlerini getiriyor. Bu tatlı toz yüzünden –dilinizle sürekli yalamak zorunda kaldığınız– dudaklarınız kuruyor. Karşılaştığınız her kadının (ve elbette her erkeğin) dudaklarını tatlandırıyor olmalı. Bu da insanın mantıklı düşünmesini bir dereceye kadar zorlaştırıyor.

Gökyüzüne ne demeli peki! Masmavi ve tek bir bulut tarafından bile gölgelenmemiş! (Şairlerinin karmakarışık, tuhaf ve saçma sapan dağılmış, birbirleriyle anlamsızca çarpışıp duran o bulut kümelerinden ilham aldıklarına bakınca eskilerin sahip olduğu zevklerin ne derece ilkel olduğunu görmemek mümkün değil.) Oysa ben yalnızca böylesi steril, böylesi lekesiz gökyüzünü severim – “biz” severiz desem eminim daha doğru olacak. Böyle günlerde tıpkı bizim Yeşil Duvarımız ve diğer yapılarımız gibi bütün dünya da ebediyen sağlam kalacak kırılmaz bir camdan yapılmış gibi görünür çünkü. Ve yine böyle günlerde bütün nesnelere masmavi derinliklerini, o güne değin bilinmeyen, insanın aklını başından alabilecek güzellikteki denklemlerini görebilirsin. Hem de en sıradan, en gündelik şeylerde bile görebilirsin bunu.

Yalnızca bu kadar da değil. Bu sabah *İNTEGRAL*'in inşa edildiği Elling'deyim.¹ Gözüm bir anda adeta gözleri kapalı ve kendilerinden geçmiş bir biçimde dönüp duran regülatör toplarıyla, ısıltıyla sağa sola eğilip kalkan dirsekli manivelalarıyla, kendine has vaziyette omuzlarını gururla dik tutan denge çubuğuyla, işitilmeyen bir müziğin melodisiyle inip kalkmayı ve delik açmayı sürdüren matkap uçlarıyla torna tezgâhına takıldı. Ve bir anda masmavi, yumuşacık güneş ışığıyla yıkanan bu görkemli mekanik balenin tüm güzelliğine tanık oldum.

Sonra –kendi kendime– sordum, neden güzel peki? Bu dans niye bu kadar güzel? Yanıt: Çünkü hareketlerin hiçbiri özgür değil. Çünkü derinlemesine bakıldığında dansın bütün anlamının tam da mutlak ve estetik olarak boyun eğmede yattığı, ideal bir biatten kaynaklandığı açıkça ortada. Buradan yola çıkarak atalarımızın hayatlarının en coşkulu anlarında (dinsel ayinler, askerî törenler) kendilerini dansa verdiklerini dikkate alacak olursak bunun bir tek anlamı vardır, o da şudur: Biat etme duygusu çok eskiçağlardan beri insanın organik özlerinden biri olagelmiştir; bizler ise şimdiki yaşamımızda bilinçli olarak yalnızca...

Cümleyi daha sonra bitirmek zorundayım, numaratörün tıkırtısı işitiliyor. Bakıyorum: O-90 elbette. Yarım dakikaya kendisi de damlar. Gezmeye çıkacağız...

Sevgili O harfim benim! Bana hep ismiyle özdeşleşmiş gibi gelmiştir. Ne de olsa Annelik Normlarından 10 santimetrecik daha kısa, doğal olarak yusuvarlak ve pespembe, O şeklindeki ağzı, söyleyeceğim her sözcüğe hazır, açıktır hep. Dahası, tombul bilekleri yumuk yumuk boğumludur, tıpkı bir bebeğinkiler gibi...

1. (Hol.) Helling: Deniz (veya hava) araçlarının inşa edildiği, bakımlarının yapıldığı kayıkane, tersane (veya hangar türü yapı). (Ç.N.)

İçeri girdiğinde kafamdaki mantık çarkı hâlâ uğuldayarak dönüyordu. Ben de ataletle daha biraz önce tespit ettiğim ve bizi, makineleri, dansı içine alan o formül-den söz ettim.

“Olağanüstü! Değil mi?” diye sordum.

“Evet harika,” diyerek neşeyle gülümsedi O-90. “Bahar!”

Hah, buyur işte... Baharmış... Ben ne diyorum o ne söylüyor. Ah şu kadınlar...

Sustum...

Aşağıdayız. Bulvar tıklım tıkış. Öğle yemeğinden sonraki kişisel saatlerimizi böyle havalarda genellikle ekstra gezintilere ayırırız. Müzik Atölyesi her zamanki gibi tüm borazanlarıyla Tek Devlet Marşı çalıyor. Numaralar dörderli düzgün saflar halinde ve coşkuyla yürüyorlar. Mavimtırak ünifleri¹ içinde, göğüslerinde her biri, devlet tarafından her kadına ve her erkeğe tahsis edilmiş numaraların yazılı olduğu yaldızlı plakalarıyla yüzlerce, binlerce numara yürüyoruz. Ben de –biz de dört kişiyiz– bu muazzam akıntının sayısız dalgasından biriyim. Solumda O-90. (Eğer bu satırları bin yıl kadar önce kıllı atalarımından biri yazmış olsaydı kadın için muhtemelen şu komik sözcüğü kullanırdı: “Benimki.”) Sağ tarafımda biri kadın, diğeri erkek tanımadığım iki numara daha.

Yukarıda sakın, masmavi bir gökyüzü, aşağıda plakalardan yansıyan mini minnacık, bebeksi güneşler, derdin tasanın çarpıtmadığı aydınlık yüzler... Ve ışınlar... Gördüğünüz üzere ne var ne yok her şey ışıldayan, gülümseyen yekpare bir özden... hele o bakır borazan ritimleri yok mu: “Tra-ta-ta-tam. Tra-ta-ta-tam!” Sonra

1. Galiba eski “üniformalar”dan geliyor. (Aksi belirtilmedikçe tüm dipnotlar yazara aittir.)

güneşte alev alev yanan şu bronz basamaklar... Her basamağıyla yukarıya, çok daha yukarıya, insanın başını döndüren o maviliğe doğru yükselip gittiğiniz...

İşte bir kez daha, tıpkı bu sabah Elling'de olduğu gibi ve hayatımda ilk kez fark ediyordum gibi her şeyi yeniden, yeni bir gözle görüyorum: Kusursuz düzlükte caddeler, ışıklar püskürten cam kaldırımlar, şeffaf konutların ilahî paralel yüzleri, soluk mavi numara saflarından oluşan karesel armoniler... Öyle ki, o köhne tanrıyı, o köhne yaşam biçimini aradan geçen onca kuşak değil de sanki bir başıma ben yenip yok etmişim, bütün bu düzeni bir başıma ben kurmuşum gibi! Ve bir kule gibi hissediyordum kendimi, şu makinelerin, kubbelerin, duvarların tuzla buz olup dağılmamaları için dirseğimi oynatmaya korkuyordum.

Sonra bir anda +’dan -’ye doğru asırlık bir sıçrama. Müzede gördüğüm (zıtların birliği gereği olsa gerek), evet aniden müzede gördüğüm bir tabloyu anımsadım: Onların zamanını, insanı sağır ve kör edecek karmaşasıyla, kafası karışık insan kalabalığıyla, tekerlekleri, hayvanları, afişleri, ağaçları, kuşları ve renkleriyle 20. yüzyılın caddelerini anlatan bir resimdi. Anlatılanlara bakılırsa böyle bir dönem gerçekten de varmış, bunlar olabiliyor-muş. Oysa bana inandırıcılıktan, gerçeklikten o denli uzak gelmişti ki şimdi hatırlayınca kendimi tutamamış birdenbire kahrı basmışım.

Aynı anda sağ yanımda, attığım kahrın yankısı işitildi... Dönüp baktım, karşımda beyaz, -hatta alışılmadık şekilde beyaz- ve keskin dişleriyle, tanımadığım bir kadın çehresi duruyordu.

“Özür dilerim,” dedi, “etrafa öyle hayran gözlerle bakıyordunuz ki, yüzünüzde yaradılışın yedinci gününde marifetini seyreden mitolojik bir tanrı edası vardı. Şu

anda beni bile başka birinin değil, bizzat kendinizin yarattığını düşünüyormuş gibi bakıyorsunuz, bundan eminim. Çok hoşuma gitti doğrusu...”

Gülümsemeden demişti bütün bunları; hatta bir miktar saygı ifadesiyle (*Integral* mühendisi olduğumu biliyor olabilirdi elbette) dile getirdiğini bile söyleyebilirim. Ancak bilemiyorum; gözlerinde mi desem, kaşlarında mı desem tuhaf ve sinir bozucu bir “iks” işareti vardı ki doğrusu anlamlandıramıyor ve ona sayısal anlamda herhangi bir ifade veremiyordum.

Nedendir bilmiyorum mahcup oldum, hafiften afallamış gibiydim; az önce attığım kahkahaya mantıklı bir açıklama getirmeye kalktım. Ancak gayet açıktı, bu bir kontrasttı, günümüzle geçmiş arasında olması gereken bariz ve aşılabilir bir uçurumdu.

“Neden aşılabilir olsun ki?” (Dişleri ne kadar beyaz!) “O uçuruma küçük bir köprü atarsınız, o kadar... Düşünsenize, trampetler, taburlar, insan safları... Bütün bunlar o zamanlar da vardı sonuçta ve doğal olarak...”

“Öyle elbette, gayet açık!” diye bağırardım. (Doğrusu hayli çarpıcı bir düşünce kesişmesi vardı ortada ve kadın az önce, gezintiye çıkmadan önce kaleme aldığım sözcüklerle konuşuyordu neredeyse.) “Bakın, düşünceler bile aynı. Bunun nedeni burada hiç kimsenin ‘ayrı’ olmasından, herkesin ‘onlardan biri’ olmasındandır. Hepimiz o kadar aynıyız ki...”

Kadın, “Emin misiniz?” diye sordu.

Dik bir açıyla şakaklarına doğru kalkmış kaşlarını gördüm: “X” işaretinin keskin boynuzları gibiydiler ve nedense bir kez daha aklım karıştı; sağıma, sonra soluma baktım ve...

Sağ yanımda kırbaç gibi esnek, ince, kıvrak bir kadın; bu I-330, evet şimdi numarasını görüyorum; solumda O, çok başka biri, her yanı yusuvarlak, bileklerinde

bebeksi boğumlar... Bizim dörtlünün en sonunda tanımadığım bir erkek; numarası daha çok S harfine benziyor fakat ikiye katlandığı için net olarak görünmüyor. Her birimiz diğerinden öylesine farklı ki...

Şu sağımdaki I-330, anlaşılan bir yerlere dalıp gitmiş olan bakışlarımı yakalamış; iç geçirip, "Evet," dedi. "Maalesef..."

Bu sözcük aslına bakılırsa gayet yerinde söylenmişti. Ama kadının yüzünde ya da sesinde yeniden bir şeyler belirdi.

Benden beklenmeyecek kadar sert bir çıkışta bulundum:

"Ortada hayıflanacak bir şey yok! Bilim hızla geliyor ve bugün olmasa bile önümüzdeki elli, bilemediniz yüz yıl içinde..."

"Herkesin burnu da mı değişecek yani?"

Neredeyse bağıır gibi yanıt verdim:

"Evet, burunlar bile! Madem insanlar arasında hâlâ imrenilecek bir şeyler var, o halde ne fark eder? Benim burnum düğme gibiyse bir başkasının..."

"Sahi, sizin burnunuz da neredeyse –eskilerin deyişiyle– 'klasik' bir burun. Fakat elleriniz öyle mi... Yo, yo, göstersenize şu ellerinizi, saklamayın!"

Ellerime bakılmasına hiç tahammülüm yoktur; baştan aşağı tüylerle kaplı, lanet olası bir atavizm işte...

Yine de ona doğru uzattım ve olabildiğince soğuk bir sesle, "Maymun gibi," dedim.

Önce ellerime, ardından yüzüme baktı kadın.

"Evet, hayrete şayan bir orantısı var," dedi. Ardından gözleriyle ölçüp biçercesine beni süzdü. Kaşlarının kenarları bir kez daha boynuz gibi dikildi.

"Kendisi benim üzerime kayıtlıdır," dedi o sırada O-90 pespembe ağzı sevinçle açılmış bir halde.

Keşke sussaydı... Söylediği o kadar yersiz ve alakasız bir şeydi ki... Bu sevgili O aslında... nasıl denir, tamam çok hoştur fakat dilinin ayarı yoktur işte biraz. Oysa dilin bir saniyedeki hızı düşüncenin bir saniyedeki hızından her zaman daha düşük olmalıdır. Aksi kesinlikle kabul edilir bir şey değildir.

Bulvarın sonundaki batarya kulesinin çanı boğuk bir sesle 17.00'yi vuruyordu. Kişisel zamanımız bitmişti. I-330 yanında S biçimli numara taşıyan erkekle birlikte uzaklaşmaya başladı. Adamın, insanın üzerinde saygı uyandıran öyle bir hali vardı ki, yüzü artık neredeyse tanıdık gelmeye başlamıştı. Bir yerlerde görmüş olmalıydım ama şu anda çıkaramıyordum.

Ayrılırken I-330 –yine aynı “X” çıkıntılarıyla– bana dönüp gülümsedi.

“Öbür gün 112 numaralı oditoryuma uğrasanıza!” dedi.

Omuzlarımı silktim:

“Söylediğiniz oditoryumda bir görevim olursa ancak...”

Anlam veremediğim bir güvenle, “Olacak,” diye karşılık verdi.

I-330 denkleme bir anda tesadüfen giriveren bölünmez irrasyonel bir eleman gibi keyfimi kaçırmıştı. Doğrusu kısa süreliğine de olsa sevgili O ile baş başa kaldığıma sevindim.

Bulvar boyunca el ele dört tane hat daha geçtik. Köşede onun sağa, benimse sola dönmem gerekiyordu.

“Bugün storları indirmek için size uğramayı çok isterdim,” dedi O. Yuvarlak, cam gibi lacivert gözlerini kaldırıp mahcup bir tavırla devam etti: “Evet, tam da bugün, hatta hemen şimdi...”

Gülünç kadın. Ama ne yaparsınız işte! Daha dün bendeydi ve en yakın seks günümüzün öbür gün oldu-

ğunu o da en az benim kadar iyi biliyordu. Bütün bunlar düşüncelerinin önüne geçen dilinin sonuçlarıydı ve benzetmek gerekirse (bazen zararlı olabiliyor) motora zamanından önce kıvılcım verilmesi gibi bir şeydi.

Ayrılırken iki, hayır hayır, tam sayıyı söyleyeyim, o harika, hiçbir bulut parçasıyla lekelenmemiş lacivert gözleri üç kez öptüm.

İnsanların tek tip giyindiği, isim yerine numaralarla anıldığı, çalışmaktan ibaret hayatlarında tutkularını bile belli bir zaman çizelgesine göre yaşamak zorunda olduğu Tek Devlet iktidarı diğer gezegenlere ulaşmak için bir uzay aracı inşa etmektedir. *Integral* adlı bu uzay aracının başmühendisi D-503, bu proje sürecinde bazı notlar alıp kayıt tutarak bir günlük yazmaya başlar. İlerideki meçhul okurları için tuttuğu bu günlüğe yazdıkça Tek Devlet'in düzenlemelerinde bazı terslikler olduğunu fark eder fakat bunu kabullenmekte güçlük çeker ve rüya hastalığına yakalandığı sonucuna varır. Bu sırada yaşanan tuhafliklarsa, bir yandan *Integral* için çalışmaya devam edip diğer yandan sözde hastalığıyla başa çıkmaya çalışan D-503'ün düşüncelerinin iyice bulanmasına neden olacaktır.

Biz, yazarının ülkesinde uzun yıllar yayımlanamazken dünyadaki pek çok bilimkurgu yazarına ilham veren, distopya edebiyatının mihenk taşına dönüşen romanlardan biri.

"Bugüne dek yazılmış en iyi bilimkurgu eseri."

Ursula K. Le Guin

"Bu, aslında Makine üzerine, insanın düşüncesizce şişesinden çıkardığı ve bir daha yerine sokamadığı cin üzerine bir çalışma."

George Orwell

#rusedebiyatı #bilimkurgu #ütopya #distopya #totalitarizm

 CAN

canyayinlari.com | [f](#) | [i](#) | [X](#) canyayinlari

roman

ISBN 978-975-07-6194-2

9 789750 761942